Nogmaals de fossiele mollusken uit de Westerschelde bij Ellewoutsdijk
(avec un sommaire français, contenant la description d'une espèce nouvelle)

door

A. Bloklander

Enkele jaren geleden verscheen van de hand van J. Brouwer en schrijver dezes een artikel over de fossiele mollusken aangetroffen in het zuigermateriaal uit de Westerschelde (Bloklander & Brouwer, 1945). Sindsdien werden bij een hernieuwd onderzoek vele nog niet van deze vindplaats bekende soorten gevonden. Het verschijnen van de publicaties van C. Beets en M. Glibert, resp. over de plio-plistocene Nederlandse en miocene Belgische molluskenfauna, maakte bovendien een revisie van een deel van het reeds gepubliceerde gewenst. De navolgende

lijst dient dan ook als een aanvulling en verbetering van degene, die in 1945 verschenen is, te worden beschouwd.

De soorten zijn alfabetisch gerangschikt. Van degene, die tot nu toe nog niet als fossiel op secundaire vindplaats van onze stranden of uit zuigermateriaal bekend waren, wordt in de lijst de stratigraphische verspreiding in West-Europa en, voorzover zij nog levend voorkomen, het recente areaal vermeld en naar de literatuur verwezen. Voor nadere bijzonderheden betreffende de andere zie men V. R. Altena (1937).

De gebruikte afkortingen zijn: ad., adult; def., beschadigd; div., diverse; ex., exempla(a)r(en); fr., fragment; ½, losse schelpklep.

Admete wouweri Harmer: 1 ex. def. Beets, 1946, p. 94, pl. 4 f. 27—31. Van het strand van Domburg is mij deze soort eveneens bekend.

Alvania zetlandica (Mont.): div. ex.

Amauropsis zelandica nov. spec. (fig 1, 2): 1 ex. + 2 ex. def. Voor de beschrijving zie men het Franse résumé. In 1945 vermeld als Amauropsis spec. (p. 112). Van Ritthem zijn mij ook 3 ex. bekend, waarvan één zeer juv. en één zwaar def.

Astarte crebrilirata S. Wood: div./2 ex. Wood, 1853, p. 184, pl. 16 f. 2a, b. Engeland: middenplioceen.

Brocchinia mitraeformis (Brocchi): 1 ex. Harmer, 1918, p. 396, pl. 39 f. 40. Engeland: gehele plioceen; België: middenplioceen. Deze soort werd eveneens op het Domburgse strand aangetroffen.

Cantharidus noduliferens (S. Wood): 1 ex. + 1 ex. def. Harmer, 1923, p. 718, pl. 58 f. 8, 9 (Trochus (Calliostoma)). Engeland: midden- en bovenplioceen; België: middenplioceen. In 1945 vermeld als Calliostoma spec. (p. 111).

Cardium edule edulinum J. Sow.: ½ ex.

Chlamys ercolanianus (Cocconi): ½ ex. def. Roger, 1939, p. 173, pl. 23 f. 9, 10; Glibert, 1945, p. 86, pl. 3 f. 8a, b (Pecten (Hinnites)). België: middenmioceen.

Coralliophaga cyprinoides S. Wood: ½ ex. Wood, 1853, p. 208, pl. 15 f. 7a—d; 1874, p. 186. Engeland: onderplioceen.

Corbulomya complanata (J. Sowerby): ½ ex. Wood, 1857, p. 258, pl. 15 f. 7a—d (Corbula); 1874, p. 186; Tesch, 1912, p. 58 no. 118. Engeland, België en Nederland: middenplioceen.

Dentalium entalis L.: 1 ex. + 1 fr.

Dentalium vulgare L: 1 ex.

Gastrochaena dubia (Penn.): div. ex. Wood, 1857, p. 292, pl. 30 f. 11a—d. Engeland: gehele plioceen; België: middenplioceen; recent. Engelse Zuidkust, Kanaal, Atlantische kusten van Frankrijk, Middellandse Zee, Madeira, Kanarische eilanden. Deze soort komt niet zo heel zelden in het materiaal voor, meestal ingeboord in steen en brokken Bryozoën (Cellepora spec.).

Helcion laevis (Penn.). Deze soort vervalt. In 1945 vermeld op p. 110.

Leda deshayesiana Nyst: 2/2 ex. Heering, 1943, p. 18, pl. 2 f. 10—11. Nederland: middenoligoceen, waarschijnlijk secundair in het Nederlandse mioceen, het Engelse en Belgische plioceen.

Natica catenoides S. Wood en N. cirriformis J. Sow. De ex. hiertoe gerekend in 1945 (p. 113) behoren tot de door Beets vermelde Natica spec. 1 (Beets, 1946, p. 64, pl. 3 f. 12, 13) en N. spec. 3 (id., p. 65, pl. 3 f. 15, 16).

Natica exvarians Sacco vervalt. In 1945 vermeld op p. 113.
Nuculana minuta (Müller): ½ ex. Wood, 1851, p. 92, pl. 10 f. 12a, b (Leda caudata); Tesch (1912, p. 26 no. 25) heeft deze soort met Leda pernula Müller samengevat. In Nederland karakteristiek voor het Iceno-Amstelien; recent: circumpolair-arctisch.
Pteria spec.: 1 fr.
Ringicula buccinea (Brocchi). De in 1945 hiertoe gerekende ex. behoren tot R. ovata Bell (Beets, 1946, p. 113, pl. 6 f. 38—41).
Rissoa membranacea (J. Ad.): 1 ex.
Saxicavella jeffreysi Winckworth: ½ ex. In Engeland reeds in het plioceen; België: middenplioceen (Van den Broeck, 1893, p. 128); Nederland: holoceen en Eemlagen.
Searlesia spec.: 2 ex. zwaar def.
Solen marginatus Mont.: 1 fr.
Thracia papyracea (Poli): ½ ex. + ½ ex. def. Tesch, 1912, p. 56 no. 115 (phaseolina). Engeland: gehele plioceen en oudste plistoceen; België: middenplioceen; Nederland: midden- en bovenplioceen, Eemlagen en holoceen.
Turritella solanderi Mayer-Eymar: 1 ex.
Verticordia cardiiformis S. Wood: 2/2 ex. Wood, 1851, p. 150, pl. 11 f. 18a, b (Hippagus verticordius); 1874, p. 130. Engeland: onderplioceen.

Verder valt op te merken dat Arca barbata L. in onze bodem is aangetroffen. In de collectie van het Mijnbouwkundig Instituut te Delft is ½ ex. aanwezig, afkomstig uit het middenplioceen, opgeboord te St.-Janssteen op een diepte van 12.70—13.60 m onder N.A.P.

Tenslotte moge een woord van dank gebracht worden aan Dr. C. O. van Regteren Altena, Dr. C. Beets, Dr. P. Kruizinga, Mej. M. J. de Graag en de heren J. van Dalsum, J. van Niel, J. van der Meulen, B. J. J. R. Walrecht, J. A. W. Lucas en P. Leenhouts voor de welwillend verstrekte inlichtingen en medewerking.

Sommaire

De riches bancs coquillers se trouvent dans le sous-sol de l'Escaut occidental pas loin du village d'Ellewoutsdijk. Ces dépôts, probablement d'âge holocène, contiennent beaucoup d'éléments remainés, provenant en majeure partie du pliocène. Leur exploration dût être interrompue durant la guerre, mais elle fut reprise avec nouvelle vigueur après la fin de celle-ci. Une vingtaine d'espèces, non mentionnées dans les listes de mollusques de ces gisements, ont été récoltées depuis ce temps, dont une, que nous avons nommée **Amauropsis zelandica**, nouvelle pour la science.

Amauropis zelandica nov. spec.

Description: Coquille de médiocre taille, plus haute que large, à spire assez élevée, à galbe globuleux-conique, composée de cinq tours peu convexes, séparés par des sutures canaliculées. Protoconque mucronée, constituée d'un tour. Dernier tour grand, sa hauteur mesurée à l'ouverture égale cinq sixièmes de la hauteur totale de la coquille, arrondi jusqu'à la base, qui est percée d'un ombilic étroit, sur lequel se renverse le bord columel-

laire. Ouverture presque aussi haute que large, subsemilunaire, rétrécie et anguleuse en arrière, largement arrondie et un peu versante en avant. Sa hauteur est à peu près égale aux deux tiers de la hauteur totale de la coquille. Péristome continu, labre mince, faiblement incliné, faiblement plissé intérieurement. Bord columellaire lisse, muni d'un pli peu saillant. L'ornementation se compose de cordonnets spiraux arrondis, subégaux, subéquidistants. De fins filets axiaux, légèrement obliques, très rapprochés, équidistants, s'aperçoivent à la loupe dans les intervalles. Les cordonnets spiraux sont au nombre d'une vingtaine sur le dernier tour, d'une dizaine sur l'avant-dernier, de huit à six sur l'antépénultième.

Hauteur totale de la coquille:
Holotype: 15.6 + ? mm; paratype 1: 16.8 + ? mm; paratype 2: 17.5 + ? mm; paratype 3: 15.4 + ? mm (dans tous ces exemplaires la protoconque manque). Un exemplaire fort jeune est le seul, qui présente la protoconque.

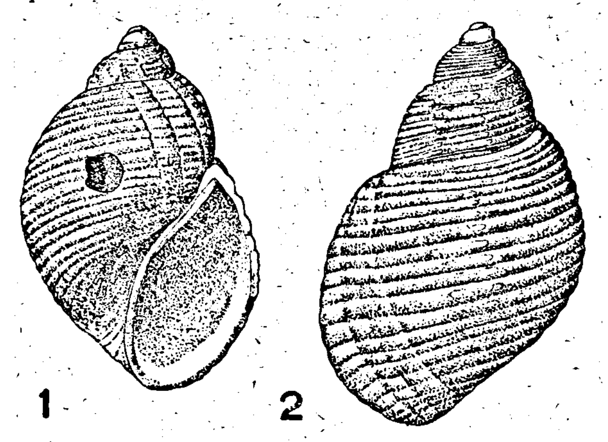

Fig. 1, 2. Amauropsis zelandica nov. spec. 1: holotype; 2: paratype 1.

Nous ne connaissons que six exemplaires de ce fossile. dont trois proviennent de la localité typique, le sous-sol de l'Escaut occidental près du village d'Ellewoutsdijk, province de Zélande, Pays Bas. Les trois autres ont été recueillis sur une petite plage à Ritthem, au bord de l'Escaut occidental.

Si l'on prend comme base la diagnose d'Amauropsis Mörch, 1857, telle qu'elle se trouve dans le „Handbuch der Paläozoologie" (Wenz, 1941, p. 1036), on constate que cette forme en diffère par la présence du pli columellaire. Par conséquent nous ne la rangeons que provisoirement dans cette section du genre Bulbus T. Brown (in J. Smith), 1839.

Elle présente une certaine ressemblance avec Amauropsis paludinaeformis (Hayden & Meek) (Hayden & Meek, 1876, p. 318, pl. 19 f. 15a—c), dont elle s'écarte par son pli columellaire et son labre plissé intérieurement. Elle se rapproche d'Amauropsona major (Marshall) (Finlay & Marwick, 1937, p. 60, pl. 3 f. 2), type du genre Amauropsona Finlay

& Marwick, 1937 (O. c., p. 56) connue du Danien de la Nouvelle-Zélande, par la forme générale, le galbe, l'ornementation et la forme de l'ouverture. Elle en diffère pourtant nettement d'une part par la présence du pli columellaire, d'autre part par l'absence de lame, qui se détachant du bord columellaire, s'enfonce dans l'ombilic. **Eunaticina cataractus** Dall (Dall, 1900, pl. 52 f. 6) de l'Oligocène de Floride en est distincte par sa spire bien plus globuleuse.

Lijst van de geraadpleegde literatuur

Altena, C. O. van Regteren, 1937. Bijdrage tot de kennis der fossiele, subfossiele en recente mollusken, die op de Nederlandsche stranden aanspoelen, en hunner verspreiding. Diss. Amsterdam en N. Verh. Bat. Gen. Rotterdam, (2) vol. 10 no. 3.

Beets, C., 1946. The pliocene and lower pleistocene gastropods in the collection of the Geological Foundation in the Netherlands (with some remarks on other Dutch collections). Meded. Geol. Stichting, Serie C-IV-1, no. 6.

Bloklander, A. & J. Brouwer, 1945. Over de fossiele mollusken uit de Westerschelde bij Ellewoudsdijk en hun mogelijke herkomst. Zool. Meded., vol. 25, pp. 109—139.

Broeck, E. van den, 1893. Matériaux pour la connaissance des dépôts pliocènes supérieurs montrés dans les derniers travaux du creusement des Bassins Maritimes d'Anvers. Bassin Africa (ou Lefebvre) et Bassin America. Bull. Soc. belge Géol., vol. 6, pp. 86—149.

Cossmann, M., 1925. Essais de Paléoconchologie comparée, vol. 13.

Dall, W. H., 1900. Contribution to the Tertiary Fauna of Florida with special reference to the silex beds of Tampa and the pliocene beds of Caloosahatchee River, V. Trans. Wagner Free Instit. Sci., Philadelphia, vol, 3, pars 5.

Finlay, F. H. & J. Marwick, 1937. The Wangaloan and Associated Molluscan Faunas of Kaitangata-Green Island Subdivision. New Zealand Dep. Sci. Ind. Res., Geol. Survey Branch., Palaeont. Bull., Wellington, vol. 15.

Glibert, M., 1945. Faune malacologique du Miocène de la Belgique. I, Pélécypodes. Mém. Mus. R. Hist. Nat. Belg., vol. 103.

Harmer, F. W., 1918, 1923. The Pliocene Mollusca of Great Britain, being a supplementary to S. V. Wood's Monograph of the Crag Mollusca. Vol. 1 part 3, vol. 2 part 3. London, Palaeont. Soc., vol. 70, 75.

Hayden, F. V., & F. B. Meek, 1876. A report on the invertebrate Cretaceous and Tertiary fossils of the Upper Missoury Country. Rep. U. S. Geol. Survey Territories.

Heering, J., 1943. Die oligocänen Taxodonten Bivalven aus dem Peelgebiete (die Niederlande). Meded. Geol. Stichting, Serie C-IV-1, no. 2.

Marwick, J., 1924. The tertiary and recent Naticidae and Naricidae of New Zealand. Trans. Proc. N. Zealand Inst., vol. 55, pp. 545—597, pl. 55—60.

Mourlon, M., 1881. Géologie de la Belgique, vol. 2.

Nyst, P. H., 1878, 1882. Conchyliologie des terrains tertiaires de la Belgique. I, Terrain pliocène Scaldisien. Ann. Mus. R. Nat. Hist. Belg., (Pal.) vol. 3.

Reid, C., 1890. The pliocene deposits of Great Britain. Mem. Geol. Survey United Kingdom.

Roger, J., 1939. Le genre Chlamys dans les formations néogéniques de l'Europe. Conclusions générales sur la répartition géographique des Pectinidés du Tertiaire récent. Diss. Parijs en Mém. Soc. Géol. France, vol. 40.

Tesch, P., 1912. Beiträge zur Kenntnis der marinen Mollusken im Westeuropäischen Pliozänbecken. Meded. 4 Rijksopsp. Delfst.

Wenz., W., 1941. Gastropoda, in: Handbuch der Paläozoologie, vol. 6[1] pars 5.

Wood, S. V., 1851, 1853, 1857, 1874. Monograph of the Crag Mollusca, II (Bivalves); Supplement part II (Bivalves). London, Palaeont. Soc, vol. 4, 7, 9, 27.